

Wagneriaani tarjoaa lukijoilleen makupalana juuri suomeksi ilmestyneestä Barry Millingtonin kirjasta sen ensimmäisen luvun

1. LAPSUUS JA NUORUUS (1813–32)

Ei ole pelkkä sattuma, että kaikista säveltäjistä juuri Wagneriin liittyy arvoituksellinen kysymys siitä, kuka oli hänen isänsä. Jo pitkään on yleisesti tunnustettu, että Wagnerin teokset sisältävät syvällisiä näkemyksiä ihmisen psyykestä. Wagnerin luonne ja hänen käyttäytymisensä tarjoavat myös sangen varteenotettavan kohteen psykologiselle motivaatiotutkimukselle. Hänen suhteensa naiseen, ystäviin ja vihollisiin sekä myös hänen asenteensa juutalaisia kohtaan tulevat ymmärrettävämmiksi vaikkakaan eivät miellyttävämmiksi, mikäli niitä tarkastellaan kokonaispersoonallisuuden puitteissa, kuten tässä kirjassa tapahtuu.

Kysymys Wagnerin isän henkilöllisyydestä on vain ensimmäinen monista ongelmallisista tekijöistä, jotka on otettava huomioon hänen elämänsä ja saavutustensa arvioinnissa. Jotkut ilkeämieliset ihmiset ovat aiheuttaneet hämmennystä tämän asian ympärillä esittämällä virheellisiä väitteitä, että Wagner olisi ollut juutalaista syntyperää. Tiedämme nyt, että tuo mahdollisuus voidaan varmuudella sulkea pois, vaikka Wagner ei itse ollut siitä tietoinen.

Richard oli järjestyksessä yhdeksäs Carl Friedrich ja Johanna Rosine Wagnerin perheeseen syntynyt lapsi. Friedrich oli poliisilaitoksen aktuaari, ja hänellä oli jonkinlaista yhteiskunnallista asemaa. Johannaa (omaa sukua Pätz) pidettiin aikaisemmin Saksin-Weimarin ja Eisenachin ruhtinaan Konstantinin ja erään Weissenfelsissa asuneen nahkurin tyttären aviottomana lapsena. Tosiasiassa hän oli ruhtinaan rakastajatar. Friedrich oli innokas teatterin harrastaja eikä ollut tässä suhteessa täysin vailla käytännön kokemusta. Hänen tiedetään kulkeneen näitä polkuja vapaa-aikanaan, mutta itse asiassa hän sai kukaties enemmän tyydytystä pyrkiessään lähestymään tuon ajan nuoria näyttelijättäriä. Näistä hän ihastui erityisesti Friederike Wilhelmine Worthoniin (sittemmin Hartwig), huomiotaherättävän viehättävään hieman yli 20-vuotiaaseen naiseen, ja Johannalla olikin tapana pilaillla sillä, että hän joutui usein siirtämään perheen aterioita odotellessaan Friedrichiä. Mies väitti olleensa myöhässä toimistotöiden vuoksi, mutta kun hän ojensi kätensä näyttääkseen musteen tahrimia sormiaan, ne osoitautuivat täysin puhtaiksi. Ehkä Johanna tietoisesti painoi takalalle lähemmät yksityiskohdat asioista, jotka ilmeisesti jälkeinpäin tarkastellen tuntuivat olleen synnä Friedrichin työtuntien jälkeisiin käynteihin teatterin näyttämön takana; toinen vaihtoehto tietysti saattaa olla, että Wagnerien perheessä pidettiin näitä avioliiton ulkopuolisia suhteita harmittomana huvina. Asia jää arvailujen varaan samoin kuin viime kädessä myös kysymys siitä, oliko Friedrichin tuttavalla, näyttelijä-taidemaalari Ludwig Geyerillä seksuaalinen suhde Johannan kanssa aikana, jolloin hänen miehensä oli vielä elossa. Tiedämme, että Geyer oli Friedrichin läheinen ystävä (ja pysyi myös sellaisena Friedrichin kuolemaan asti) kuten myös sen, että Geyer kutsui sekä Friedrichin että Johannan Böömissä sijaitsevaan Teplitziin, jotta he pääsisivät turvaan Leipzigin alueella riehuvista taisteluista.

Richard Wagnerin lapsuuden ensimmäisinä vuosina 1813–1815 – Napoleonin vastaisten vapausotien veristen ratkaisui-

Wagnerin synnyintalo Leipzigin.

vaiheiden aikana – laukaustenvaihto ja taistelut muodostivat pelottavan taustan arkipäivän elämälle. Vuoden 1813 aikana Napoleon taisteli toistuvasti Ranskan vastaista liittokuntaa (Itävalta, Preussi ja Venäjä) vastaan, ja saman vuoden lokakuussa juuri Leipzigin, kansojen taistelussa, ranskalaiset kärsivät tappion. Leipzig ei selvästikään ollut suositeltava asuinpaikka tuona kesänä. Huolimatta siitä, että myös Teplitzissä oleminen oli vain marginaalisesti turvallisempaa (sinänsä kiistanalainen asia) ja että Friedrich oli määrätty jatkamaan virkansa hoitamista, Johanna sekä arvattavasti myös kahden kuukauden ikäinen Richard tekivät vaarallisen ja vaivalloisen lähes 200 kilometrin matkan vihollisen miehittämän alueen läpi Leipzigin Teplitziin. Varsin suosittu selitys tälle ilmeisen tarpeettomalle matkalle on, että Johanna halusi välttämättä näyttää vauvan tämän isälle niin pian kuin mahdollista. Heidän oleskelunsa Teplitzissä kesti ainoastaan heinäkuun 21. päivästä elokuun 10. päivään, jolloin myös Itävalta julisti sodan Napoleonin vastaan, ja Böömissä tilapäisesti oleskelleiden henkilöiden oli poistuttava sieltä. Geyer, joka oli liittynyt eräseen teatteriseurueeseen, lähti seurueen kanssa Dresdeniin; Johanna ja lapsi palasivat Leipzigiin, jossa Richard kastettiin 16. elokuuta hie-man tavanomaista vanhempana.

Carl Friedrich kuoli kansojen taistelun jälkeen puhjenneen lavantautiepidemian aikana (23. marraskuuta 1813). Geyer tuki leskeä henkisesti ja myös taloudellisesti mahdollisuuksiensa mukaan. Hän piti perheestä huolta vaikka kykeni jonkin aikaa tarjoamaan apua ainoastaan etäältä. Seuraavan vuoden helmikuussa Johanna kävi hänen luonaan Dresdenissä, ja he menivät kihloihin. Heidän suhteensa on saanut täyttymyksensä viimeistään toukokuun lopussa tai kesäkuun alussa, sillä heidän yhteinen lapsensa Cäcilie syntyi helmikuun 26. päivänä 1815. He solmivat avioliiton 28. elokuuta 1814 ja muuttivat sen jälkeen Dresdeniin, jossa Geyer oli saanut kiinnityksen kuninkaalliseen hoviteatteriin. Näin Geyerista tuli se isä, jonka Richard tunsikin aina Geyerin vuonna 1821 tapahtuneeseen kuolemaan saakka. Koulussa poikaa kutsuttiin nimellä Richard

Geyer 14-vuotiaaksi asti, jolloin nimi Wagner palautui käyttöön noin kuusi vuotta Geyerin kuoleman jälkeen.

Wagnerin isän henkilöllisyydestä ei voida tehdä lopullista johtopäätöstä, mutta Geyerin isyysdokkuutta tukevat vahvat argumentit. Luultavasti Geyer oli asunut Wagnerin luona edellisenä kesänä kuten ennenkin. Hän oli aina erityisen kiintynyt Richardiin ja kutsui tätä ”kasakaksi”. Myös Johannan outo matka Teplitziin puoltaa Geyerin isyyttä. Toisaalta Geyer ei nähtävästi herättänyt Friedrichissä minkäänlaista mustasukkaisuutta; Geyerin tuolloin sekä Friedrichin kuolemaa välittömästi seuranneena aikana Johannalle kirjoittamat kirjeet eivät paljasta mitään ennenaikaisesta intiimistä suhteesta; myöskään ei ole olemassa selvää näyttöä siitä, että Johanna olisi jotenkin pyrkinyt vastaamaan Friedrichille samalla mitalla hänen aikaisemmista ”ylitöistään toimistolla”. Argumentoinnin pohjana on laajahkosti hyödynnetty fyisionomisia yhtäläisyyksiä, mutta niitä ovat loihitineet esiin kummankin näkökannan puoltajat.¹

Isyyskysymyksellä ei olisi juuri merkitystä, jollei Wagner itse olisi ajatellut voitavansa olla Geyerin poika. Geyerin oli arveltu olevan juutalaista syntyperää, ja tällainen ajatus oli Wagnerille mahdoton. Tämän kiusallisen epäilyn vaikutusta Wagneriin käsitellään myöhemmin hänen juutalaisvastaisuutensa yhteydessä. Näin aluksi on syytä todeta, että Geyerin on sittemmin todistettu olleen täysin protestanttista sukua.

Lapsuutensa alkuaikoina Richard oli heikko ja sairasteli jopa siinä määrin, että hänen äitinsä ajatteli, ettei lapsi eläisi kauaakaan. Hän pysyi kalpeana ja laihana, ja hänen kehonsa oli suhteettoman pieni verrattuna hänen epätavallisen suureen päähänsä. Jommaltakummalta isyysdokkaaltaan hän oli perinyt eräänlaisen intohimon teatteriin. Kerran hän esiintyi näyttämöllä enkelin osassa trikoiisiin puettuna ja siivet selässään ja näki paljon vaivaa pystyäkseen poseeraamaan tavalla, joka hänen mielestään oli sulokasta.

Seitsenvuotiaana hänet annettiin Possendorfissa Dresdenin lähellä asuneen pastori Christian Wetzelin hoitoon; tuona aikana hän otti muutamia pianotunteja. Kun hänet oli kutsuttu takaisin kotiin Geyerin kuolinvuoteelle, häntä pyydettiin soittamaan pari sävelmää pianolla; tämä esitys sai Geyerin lausumaan äidilleen (tosin emme tiedä, miten optimistisesti tai uskottavasti): ”Olisikohan hän ehkä musikaalinen?”² Joka tapauksessa Geyer oli halunnut ”tehdä pojasta jotakin”, ja hänen kuolinvuoteellaan esittämän toivomuksen kanssa oli sopusoinnussa Johannan päätös olla rohkaisematta poikaa kehittämään mitään hänessä mahdollisesti ilmeneviä teatteriin liittyviä taipumuksia, vaikka Rosalien, Luisen ja Klaran olikin sallittu lähteä teatteriuralle. Wagner oletti myöhemmin, että vaikeudet, joita hänen äitinsä kohtasi kasvattaessaan suurta perhettään varsin rajallisten taloudellisten resurssien turvin, eivät mitenkään olleet omiaan kannustamaan häntä ylenpalttiseen äidinkokoukseen. Wagnerilla ei ollut mitään muistikuvaa siitä, että hänen äitinsä olisi enemmälti hellinyt häntä. Kuitenkin hänes-

sä säilyi syvä kiintymys äitiä kohtaan.³ Kun Wagner myöhemmin ikävuosinaan puhui äidistään, hänen äänensä pehmeni, ja useimmiten – joskaan ei aina – hänen äidilleen kirjoittamansa kirjeet tulivat ilmeisen aitoja kiitollisuuden ja rakkauden ilmaisuja. Hänen omaelämäkerrassaan esiintyvät vihjaukset äidinkokouksen puutteesta tuovat kuitenkin pakostakin esiin hänen lapsuuteensa liittyvän todellisen – emotionaalisen – hylätyksi tulemisen tunteen. Tämä yhdistyneenä hänen vauvaikäisenä kokemaansa sodanläheisyyteen, perheen taloudellisen tilanteen epävakauteen, perheenjäsenten jatkuvaan erossaoloon ja juurettomuuteen, hänen isänsä henkilöllisyyteen liittyvään epävarmuuteen ja erityisesti hänen fyysiseen heikkouteensa ja kömpelyytensä, saattoi arvattavasti olla sellainen keitos, joka sisälsi ainekset alemmuuskompleksiin ja luultavasti myös vakavampiin ja laaja-alaisempiin psykologisiin häiriötiloihin.

Ei ole siis sattuma, että Richard jo poikavuosinaan suojeli itseään nokkeluudellaan ja teräväkielisytydellään. Nuorella iällä hän menestyi myös aivan toisella alueella kehittäessään itsensä ketterän kiipeilijän ja osoittamalla pystyvänsä suorittamaan akrobaattisia taidonnäytteitä. Tulehduksellinen ihosairaus (ruusu), joka vaivasi häntä koko hänen elämänsä ajan, alkoi kehittyä juuri hänen poikavuosiensa aikana, ja sairautteen tuntui liittyvän ajoittainen masennus ja ärtyisyys; nykyisin monikaan ei kiistäisi, ettei sairaus olisi ollut psykosomaattinen. Hänen ehdottoman jyrkkä ja itsepäinen luonteensa johti usein riitoihin, mutta hän ei turvautunut väkivaltaan vaan verbaaliseen taitoon; fyysisen tuskan tuottaminen toiselle oli hänestä äärimmäisen vastenmielistä. Hän piti suuresti eläimistä, ja jokainen lähialueen koira oli hänelle tuttu. Hänellä oli tapana pelastaa koiranpentuja, joita tapettiin hukuttamalla. Kerran hän piilotti tällaisen pennun sisarensa sänkyyn vaikka tiesi, ettei olisi saanut tuoda sitä kotiin. Erästä tapausta hän ei koskaan unohtanut. Se oli härän teurastus, jota hän kerran seurasi muutamien ystäviensä kanssa. Kun kirves heilahti, poika olisi syöksynyt teurastajan kimppuun, elleivät hänen ystävänsä olisi pidätelleet häntä. Jonkin aikaa tämän tapauksen jälkeen hän kieltäytyi syömästä lihaa. Hänen vilkkaassa mielikuvituksessaan huonekalut muuttuivat eläviksi olennoiksi, ja varttuneempanakin hän heräsi toisinaan painajaisuniin ja huusi pelosta. Tämä ei kuitenkaan estänyt häntä nauttimasta Weberin *Taika-ampujasta* ja sen yliluonnollisesta aiheesta; päinvastoin häntä kiehtoi tämä melodramaattinen kauhukuvaus, ja hän alkoi arvostaa Weberin taiteellista luovuutta.

Hän tuli Dresdenin Kreuzschulen oppilaaksi 2. joulukuuta 1822 ja menestyi melko heikosti niissä aineissa, joista ei ollut kiinnostunut; tällainen oppiaine oli matematiikka. Jopa kreikan kielellä oli hankalien kielioppisääntöjen vuoksi luotaantyöntävä vaikutus, joskin hän innostui antiikin mytologian sankarien aikaansaannoksista. Eräs hänen koulutovereistaan menehtyi yhtäkkiä sairauteen, ja tällöin pyydettiin ehdotuksia vainajan muistosäkeiksi. Wagnerin ehdotus valittiin parhaaksi sekä painatettiin ja saatettiin jakeluun. Hänen äitinsä ilahtui tästä, ja kohtalo tuntui nyt määränneen pojan runoilijaksi.

Kun Wagner oli kolmentoista, perhe muutti Prahaan. Täällä hänen vanhin sisarensa Rosalie, joka hankki pääosan tuloista, oli varmistanut itselleen hyvän työpaikan teatterissa. Wagner jäi Dresdeniin voidakseen jatkaa opintojaan Kreuzschulessa kunnes olisi riittävän vanha yliopiston opiskelijaksi. Asuessaan eräiden koulutoveriensa perheessä hän tutustui sekä rampaan, poikamaiseen elämäntyyliin että viehättäviin nuoriin naisiin, joiden läheisyydestä hän nautti viattomasti murosikää lähestyvien poikien tapaan. Tehdessään matkan miltei kokonaan jalkaisin Prahaan ja takaisin Dresdeniin hän sai matkaseurakseen erään ystävänsä. Tämä oli vain yksi niistä maratonkävelyistä, joita hän elämänsä aikana huolettomasti suoritti.

¹ Isyyskysymyksestä ei ole tullut esiin mitään konkreettista niistä ajoista, kun Newman kuvasi asiaa teoksessaan *The Life of Richard Wagner* (1933–47 / 1976). Ks. I, 3–18; II, 608–613; III, 558–562.

² *Elämäni* 2002, 16. Riippumatonta todistusaineistoa tämän lainauksen todenperäisyydestä ei ole olemassa (lukuunottamatta Glasenappia), ja se saattaa olla kuvitteellinen. Se kuuluu anekdootteihin, jollaisia myöhemminkin esiintyi runsaasti – niihin, jotka on suunniteltu vaalimaan myyttiä kohtalon voimien johdattamasta synnynäisestä nerosta.

³ Joskin 11. syyskuuta 1842 sisarelleen Cäciliele ja tämän aviomiehelle Eduard Avenariukselle kirjoittamassaan kirjeessä hän valittaa laajasanaisesti äitinsä saituutta.

Kesällä vuonna 1827 hän lyöttäytyi eräiden opiskelijoiden seuraan, kun nämä tekivät kouluretken Leipzigiin. Siellä hän uudisti tuttavuuksensa oppineen Adolf-setänsä kanssa. Hän otti haltuunsa melkoisen kokoelman Geyerilta perimiään kirjoja ja kehitti itsessään voimakkaan mieltymyksen yliopiston opiskelijoille tyypilliseen asuun ja asenteeseen. Keksittyään tekosyyn koulunsa lopettamiseen Dresdenissä hän muutti asumaan kahden sisarensa ja äitinsä kanssa, jotka olivat muuttaneet takaisin Leipzigiin. Hän vietti runsaasti aikaa setänsä kanssa kuunnellen antiikin tragedioita ja omaksui näin tämän vapaa-mielisen maailmankatsomuksen. Tammikuun 21. päivänä 1828 hän kirjoittautui Nicolaischulen oppilaaksi mutta alkoi pian laiminlyödä koulutuntejaan, ja kun sittemmin havaittiin, että hän oli kirjoittanut melko sopimattoman tragedian nimeltä *Leubald und Adelaide* – kertomuksen aaveista, mielipuolisuu-desta ja lukuisista murhista – häneltä tivattiin selvitystä kauhistuttavasta ajan ja kykyjen tuhlauksesta.

Perheenjäsenet huolestuivat yhtälailla Wagnerin ensimmäisistä päättäväsistä yrityksistä säveltämisen taidon hallitsemiseksi. Häntä olivat jo kauan kiehtoneet viululla soitetuttujen avointen kvinttien kaltaiset äänet; hän oli myös ihastunut Weberin *Taika-ampujaan* ja Beethovenin musiikkiin, erityisesti *Fidelion* alkusoittoon ja seitsemänten sinfoniaan. Nyt hän halusi säveltää musiikin *Leubaldiin*, kuten Beethoven oli kirjoittanut musiikkia Goethen näytelmään *Egmont*, ja hän lainasi kirjastosta J. B. Logierin kenraalibasson oppikirjan (ja hyödynsi kukaties myös saman pedagogin tuoreempaa teosta *System der Musik-Wissenschaft*) pystyäkseen hankkimaan itselleen tarvittavat ammatilliset taidot. Kun mestarius ei kuitenkaan konkretisoitunut viikkojen eikä kuukausienkaan kuluessa, seurauksena oli, että Wagner alkoi sakkujen vuoksi olla velkaa kirjastolle yhä suurempia summia. Laskun eräännyttyä maksettavaksi hänellä ei ollut muita vaihtoehtoja kuin paljastaa perheelleen sekä velka – ensimmäinen hänen koko elämänsä jatkuneista taloudellisista nöyrytyksistä – että se musiikillinen hanke, josta hänen maksuvaikeutensa johtuivat.

Hänen ihastumisensa Leah Davidiin – juutalaisen pankkiirin kauniiseen tyttäreen – sai hänet joksikin aikaa aivan sekopäiseksi, mutta hän menetti tytön toiselle miehelle. Vastoin-käymiseensä hän suhtautui filosofisesti.

Perhe halusi saada hänet luopumaan toisesta pakkomielteestään – säveltämisen tekniikan hankkimisesta – jota he pitivät pelkäästään ohimenevänä oikkuna, mutta koska kotona vallitsevien olosuhteiden vuoksi hän jäi taloon asumaan joksikin aikaa yksin, hänelle tarjoutui mahdollisuus mennä paikallisen muusikon Christian Gottlieb Müllerin soinnutusoppitunneille. Wagnerin omaelämäkerrassa oleva kuvaus näistä tunteista vähättelee niiden merkitystä; saattaa olla totta, kuten Wagner toteaa, että hän piti myöhemmin tätä opetusta pelkäästään kuivana teoreettisena puuhasteluna. Mutta miltei kolme vuotta kestäneillä tunneilla hän hankki vahvan harmoniaopillisen pohjan.

Korvaukseksi siitä, että Wagner lupasi vielä kerran yrittää koulunkäyntiä, hänen sallittiin jatkaa soinnutuksen opiskelua. Häntä ei kiinnostanut pianistin ura, mutta sen sijaan hän laati pianotranskription Beethovenin yhdeksännessä sinfoniasta, jonka musiikkikustantamo Schott hylkäsi varsin kohteliaasti. Samoin hän oppi paljon kopiaoidessaan ihailemiensa säveltäjien partituureja.

Omaelämäkerrassaan (*Mein Leben*; suom. *Elämäni* [2002]) Wagner selittää Beethovenin musiikkia kohtaan tuntemansa intohimon liittämällä sen omaan luovaan kehitykseensä. Wagner kertoo, kuinka nuori sopraano Wilhelmine Schröder-Devrient, joka oli aiemmin myrskyisästi valloittanut Saksan säihkyvillä tulkinnoillaan, tuli Leipzigiin vieraillemaan *Fidelion* esityksessä. Wagner oli siinä määrin haltioitunut laulajattaren lähes paholaismaisen vahvasta roolisuorituksesta, että kirjoitti

tälle viestin. Siinä hän ilmoitti, että tuona päivänä hän oli löytänyt elämälleen tarkoituksen, ja että jos tulevaisuudessa laulajatar kuulisi hänen nimeään ylistettävän taiteen maailmassa, tämä saattaisi muistaa, että juuri hän oli tuona iltana tehnyt miehestä sen, miksi hän oli silloin vannottu tulevansa.

Tällaista *Fidelion* esitystä ei kuitenkaan tiedetä järjestetyn Leipzigiin tuona aikana. Todennäköisin selitys asialle lienee, että Wagner tiivisti yhteen kaksi ikimuistoista teatterielämystä.⁴ Wagnerilla oli voimakas psykologinen tarve sijoittaa itsensä osaksi kulttuurista perinnettä. Hänen ensimmäiset yrityksensä tukeutuivat kaikessa antiikin kreikkalaisiin, Shakespeareen, Goetheen ja Beethoveniin (jopa unessa hän tapasi Shakespearen ja Beethovenin ja lisäksi puhui heidän kanssaan). Melkoinen osa tästä spekuloinnista oli suunniteltu osoittamaan, että Wagner oli Beethovenin manttelinperiä ja pystyisi näin toteuttamaan Beethovenin ennakoiman yhteistaideteoksen. Runollinen fantasia vaati, että täytyi olla tietty yksittäinen kokemus, joka oli ohjannut hänet säveltäjänuralle; jo pelkäästään itsearvostus edellytti, että kyseisen kokemuksen piti liittyä Beethoveniin.

Wagnerin kouluopinnot eivät vielä onnistuneet, ja pääsiäisenä 1830 hän päätti koulunkäyntinsä Nicolaischulessa. Hänen historiallista kiinnostustaan elävöitti Karl Friedrich Beckerin maailmanhistoriateos. Hän luki sen korjatun laitoksen oikovedoksia ja sai langoltaan, kustantaja Friedrich Brockhausilta jonkin verran palkkaakin. Yhtäkkiä keskiajan ja Ranskan vallankumouksen historialliset henkilöt ja tapahtumat alkoivat elää hänen mielikuvituksessaan. Historiasta tuli nyt jotakin muuta kuin koulun työjärjestykseen kuuluva pitkävetinen oppiaine: historia kertoi todellisista miehistä ja naisista, sankareista ja roistoista, voitoista ja tappiosta. Voi vain ihmetellä, miten tämä kirkastuminen vaikutti Beckerin historiateoksen painovirheiden määrään.

Vallankumous alkoi olla ovelta: Pariisissa tapahtunut heinäkuun vallankumous (1830) järjestytti koko Eurooppaa. Leipzigiin oli levottomuuksia, jopa taisteluita. Yliopiston opiskelijat marssivat laulaen kaduilla, ja eräs bordelli ryöstettiin ja tuhottiin mellakassa – ei seksuaalisten halujen vaan moraalisen suutumuksen vuoksi. Hävitysvimma tempasi myös Wagnerin mukaansa, ja seuraavana aamuna hän heräsi tilassa, joka karneudessaan oli verrattavissa juominkien jälkeiseen henkiseen kohmeloon; ainoa todistuskappale siitä, mitä todella oli tapahtunut, oli hänen kädessään oleva punainen verhokankaan riekale.

Ennen pitkää tuli ilmi, kuinka ”vallankumouksellinen” näiden tapahtumien taustana ollut mieliala todella oli. Työväenluokka, joka päinvastoin kuin etuoikeutetut ylioppilaat tunsivat tyypillistä syvälle juurtunutta vihaa riistoa harjoittavia työnantajia kohtaan, nousi uhmakkaasti taisteluun agitaation synnyttämän yleisen mielialan innoittamana. Nyt kun omaisuus alkoi olla vaarassa, ja yhteiskunnallinen vallansiirto oli konkreettista eikä pelkäästään rupattelun aiheena, yhteiskunnan voimakeijät järjestäytyivät uudelleen. Viranomaiset valtuuttivat ylioppilaat aseistautumaan ja tarjoamaan suojelua uhatuille rikkaille yrittäjille, ja tämän tehtävän he täyttivät suurella innolla.

Wagner oli innokkaasti ylioppilaiden puolella ja mietti hälyn laantuessa, kuinka voisi vaivattomimmin astua heidän riveihinsä. Hän kirjoittautui Tuomaskouluun tarkoituksenaan

⁴ On tietenkin huomionarvoista, että Cosiman päiväkirjoihin merkityt Wagnerin Schröder-Devrientiä koskevat intomielliset muistelut sisältävät viisi mainintaa siitä, että laulajatar esitti Bellinin oopperassa Romeon osan, mutteivät ainoatakaan viittausta hänen esiintymiseensä *Fideliossa*.

suorittaa ylioppilastutkinto nimellisen läsnäolon avulla, mutta kun puoli vuotta oli kulunut, hänen opettajansa eivät olleet enää lainkaan vakuuttuneita hänen aidosta halustaan saada koulusivistystä. Niinpä hänen ainoaksi mahdollisuudekseen päästä yliopistoon jäi kirjoittautuminen sinne ”studiosus musicae” nimikkeellä. Tällöin pääsyyvaatimukset olivat vähäiset, mutta hän sai silti oikeuden liittyä valitsemaansa osakuntaan sekä käyttää sen lakkia ja värejä.

Wagner osallistui aktiivisesti opiskelijoiden melskeisiin kokountumisiin sekä niistä väistämättä seuranneisiin kaksintaisteluihin ja nautti yhtä paljon vaarallisiin tilanteisiin liittyvästä jännityksestä kuin opiskelijoiden omalaatuisesta käytöskoodistosta. Useammin kuin kerran hän sai haasteen, ja häntä uhkasi vammautuminen tai pahempi. Kerran hänet pelasti se, että hänen vastustajaltaan oli aikaisemmassa taistelussa katkennut surmansa hieman ennen sovittua kohtaamista.

Antautumalla kevytmieliseen elämään Wagner sai osakseen sekä rakkaan sisarensa Rosalien että äitinsä halveksunnan. Osallistuttuaan eräänä iltana uhkapeliin ja hävittyään kaikki rahansa hän ylenmääräisen kiihkon vallassa pani epätoivoissaan peliin äitinsä eläkkeen voidakseen voittaa menettämänsä rahat takaisin. Ihmeellisellä tavalla hänen onnensa kääntyi, ja hän voitti tarpeeksi rahaa pystyäkseen maksamaan velkansa. Kotona hän saattoi kruunata tämän oopperamaisen kohtauksen tunnustamalla tekonsa ja saamalla kaiken anteeksi.

Wagnerin varhaistuotantoon kuuluu enteellinen sävellys, alkusoitto B-duurissa. Hänen suunnitelmansa kirjoittaa partituuri punaisella, vihreällä ja mustalla vesittyi hieman, koska vihreää mustetta ei ollut saatavilla. Sellaisenakin teos riitti herättämään Leipzigin hoviteatterin kapellimestarin Heinrich Dornin kiinnostuksen, ja hän otti alkusoiton teatterissa pidetyn hyväntekeväisyyskonsertin avausnumeroksi. Alkusoitossa oli sellainen uusi piirre, että jokaista nelitahtista säettä seurasi viides tahti, joka ei sisältänyt muuta kuin äänekkään patarumpuiskun toisella tahtiosalla. Wagner meni tilaisuuteen tuntemattomana ja hyvin pelokkaana; henkilöllisyytensä hän paljasti ainoastaan ovimiehelle voidakseen varmistaa itselleen paikan eturivissä. Kun patarumpali noudatti hänen ohjettaan kappaleen edetessä, yleisön reaktiot vaihtelivat ja ilmensivät välillä hämmästyttä, välillä hilpeyttä. Alkusoiton äkillinen loppu, jota Wagner oli pitänyt soveliaana, ei suinkaan lieventänyt hämmästelystä, ja kun nuori säveltäjä pakeni konsertista, ovimies loi häneen katseen, joka teki hänen nöyryytöksensä täydelliseksi.

Wagner osallistui muutamille yliopiston luennoille ja harjoitti opintoja uuden opettajansa Leipzigin Tuomaskirkon kanttorin Christian Theodor Weinligin johdolla (Weinligin virkaa hoiti aikoinaan J. S. Bach). Hän saavutti melkoisen taidon kontrapunktin käytössä ja sai tehtäväkseen säveltää pianokappaleita: ensimmäiseksi perinteisiä linjoja noudattavan sonaatin B-duurissa sekä sen jälkeen tyyliään vapaamman fantasian. Näiltä vuosilta on peräisin useita orkesterisävellyksiä, ennen kaikkea alkusoittoja sekä C-duuri-sinfonia, jossa ilmenee mm. Mozartin ja Beethovenin vaikutus. Beethovenin yhdeksännen sinfonian lukuisat taitamattomuuden vuoksi epäonnistuneet esitykset saivat hänet tekemään sen johtopäätöksen, että teos ylitti hänen ymmärryksensä; tätä käsitystään hän ei muuttanut ennen kuin kuuli sinfonian Pariisissa useita vuosia myöhemmin.

Vieraillessaan kreivi Pachtan luona tämän maatilalla Pranoninissa Prahalla Wagner ihastui, kuten voi arvatakin, kreivin viehättäviin tyttäriin. He olivat tehneet häneen vaikutuksen jo muutamia vuosia aikaisemmin, kun hän tutustui heihin ensi kerran, mutta nyt 19-vuotiaana ja tyylikkäästi parrakkaana hän ihastui täydellä kiihkolla sisaruksista vanhempaan, tummahiuksiseen Jennyyin. Vastarakkautta tyttö ei nuorelle mie-

helle suonut ja ilmoitti tämän tosiasian tuskaa tuottavalla tavalla, jota Wagner ei kuitenkaan ole yksityiskohtaisesti kuvannut. Wagnerin ystävänsä Theodor Apelille kirjoittama kirje (16. joulukuuta 1832) sisältää viitteen kypsästä näkemyksestä asiasta: ”Ihannoiva visio näki tytössä kaikkea, mitä se halusi nähdä, ja juuri se oli vastoinkäymiseni syy!” Mielikuvituksessaan Wagner muutti myöhemminkin rakastettujaan omien ihanteidensa mukaisiksi henkilöiksi; koska hän ei hyväksynyt heitä sellaisina kuin he olivat, hänen oli luotava heidät uudestaan oman mielikuvansa mukaisiksi. Tätä peliä Jenny ei osannut tai halunnut pelata; sisarukset kiusasivat häntä flirttailemalla aristokraattisten ihailijoidensa kanssa, ja tyttöjen poroporvarillinen hengettömyys puolestaan ärsytti Wagneria. Hän lähti tästä kodista sekavien tunteiden vallassa.

Prahassa hän luonnosteli myös oopperaa, jonka nimi oli *Die Hochzeit (Häät)*. Tämä draama sisälsi muistumia hänen aikaisemmasta verisestä *Leubald*-eepoksestaan, mutta tällä kertaa tekijä tunsi sisimmässään, että mukana oli myös hienosäikeisempiä aineksia, jotka vastasivat hänen kehittyviä kykyjään. Hänen sisarensa Rosalie otti kuitenkin kriittisemmän kannan, ja Wagner kunnioitti siinä määrin sisarensa arviointia, että tuhosi koko käsikirjoituksen välittömästi.

Heinrich Laube.

Juuri Rosalien ansiosta Wagner tapasi Heinrich Lauben, erään nuorsaksalaisen liikkeen huomattavimmista kirjailijoista. Tämän miehen vilpittömyydellä ja hänen selkeällä oikeudentajullaan, jonka hän kiertelemättä ilmaisi, oli Wagneriin innoittava vaikutus; Laube Wagnerin sinfoniasta kirjoittama myönteinen arvostelu ei ainakaan heikentänyt heidän välilleen syntyneitä ystävyyttä. Tammikuussa vuonna 1833 Wagner siirtyi Leipzigiä Würzburgiin asuakseen veljensä Albertin luona, jolla oli kiinnitys sikäläisessä teatterissa. Nyt hänen olisi korkea aika ansaita itse elantonsa ja ryhtyä pitämään huolta itsestään.